

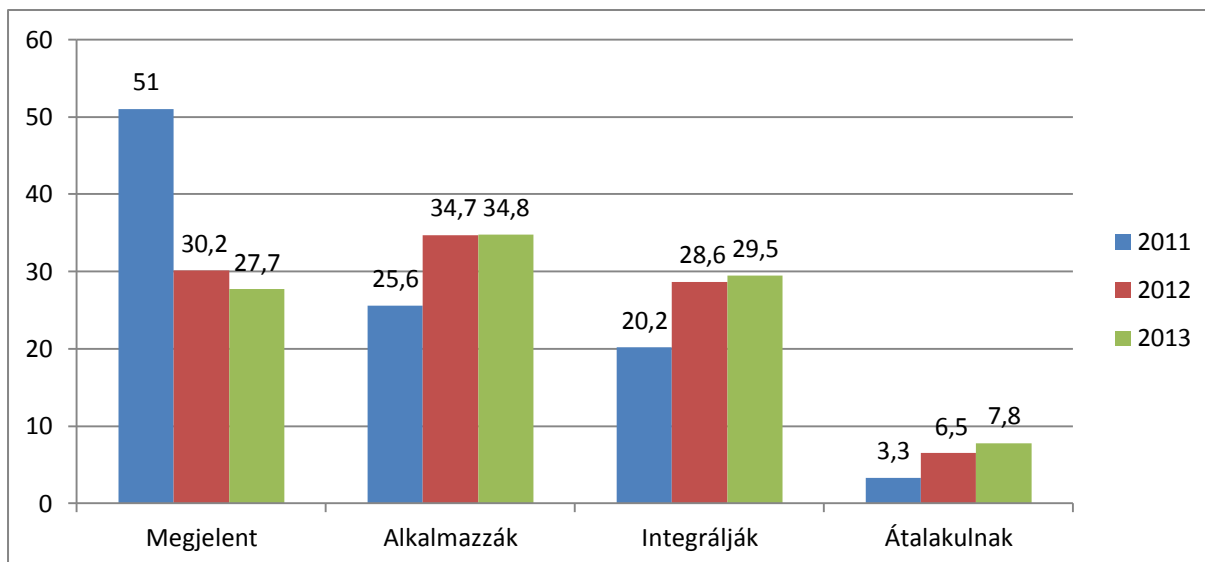
Hunya Márta: eLEMÉRÉS 2013

eLEMÉR az informatikai eszközök intézményfejlesztő célú használatának állapotát feltáró önértékelés neve. Három év alatt a mérést jelképező kis szabómester a magyar közoktatás közismert figurájává vált. Növekvő hírnevének, valamint az Oktatási Hivatal és a Minisztérium támogatásának köszönhetően már 2427 intézmény regisztrált a rendszerben, közülük 700 ebben az évben. Ez azért is nagy siker, mert a közoktatási intézmények ebben a tanévben – és különösen januártól – jelentős változáson mennek keresztül, számos nehézséget kell megoldaniuk. Így külön köszönjük, hogy az önértékelést 723 intézményben – sokan már második vagy harmadik évben is – elvégezték, ez a szám tavaly 723, 2011-ben pedig 362 volt. Az idei önértékelési kampányt is februárban hirdettük meg, és február 28-án, eLEMÉR névnapján zártuk le. Az országos értékelésben, elemzésében az egy évnél nem régebben bevitt adatokat vesszük figyelembe.

Az idei önértékelést új fejlesztéssel segítettük. A tanári és a tanulói kérdőíveket online is ki lehet tölteni, a kitöltött kérdőívek darabszáma és átlagértéke automatikusan megjelenik a mérés minden részterületén. Néhány iskolában félreértették az eljárást: a kinyomtatott, majd összesített kérdőívek átlagértékét vitték be a rendszerbe, ami ahelyett, hogy csökkentette volna a terheket, bonyolította a munkát. Még így is kb. 2000 tanár és több mint 12000 tanuló töltötte ki az online kérdőíveket, ami különösen értékes és feldolgozást érdemlő adathalmazt jelent.

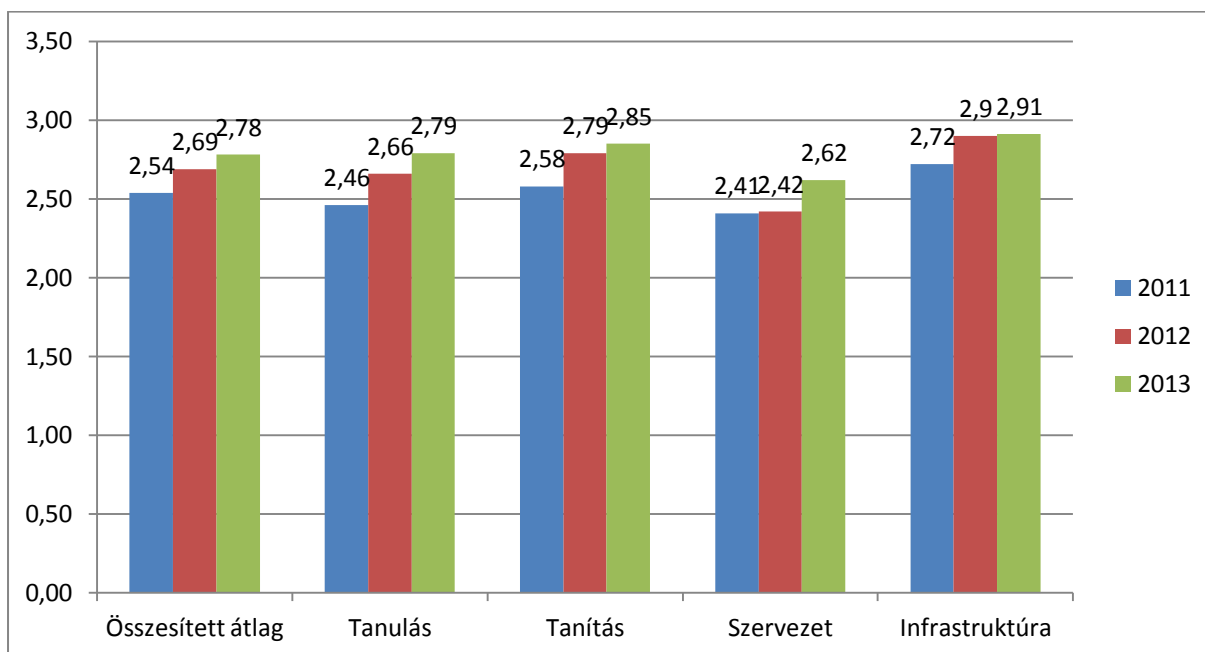
Másik változás, hogy az önértékelésben szereplő állítások számát 91-ről 100-ra emeltük. Néhány állítást kivettünk, néhányat módosítottunk és 14 új állítást iktattunk be. A folyamatos karbantartás és fejlesztés azt célozza, hogy az önértékelési rendszer kövesse a változásokat, ugyanakkor összemérhetőek legyenek az eredmények. Fejlődést csak akkor lehet elérni az intézmény szintjén és országosan is, ha a változó körülményekhez és igényekhez viszonyítjuk a helyzetet, nem pedig egy évvel ezelőtti megállapított statikus alaphoz. Az elvárások szintje tehát ha lassan is, de emelkedik, és csak akkor őrizheti meg egy-egy intézmény az esetleg már elért jó helyezését, ha lépést tart a változásokkal.

Ennek az elképzelésnek a helyességét igazolja, hogy a bevezetett új indikátorok ellenére folyamatosan csökken a legalacsonyabb önértékelési eredményt felmutató iskolák aránya. Nagyon jelentős, több mint 20% volt ez a csökkenés 2011-ről 2012-re, míg 2013-ra 2,5%-os csökkenés tapasztalható. Ez azt jelenti, hogy mára az önértékelésben résztvevő intézmények alig több mint negyede, míg a monitorozás kezdetén az intézmények fele tartozott ebbe a kategóriába. A két középső kategóriában 2011-ről 2012-re viszonylag jelentős növekedést észleltünk, ez a tendencia 2012-ről 2013-ra jelentéktelen mértékűre csökkent. Minden évben sokkal alacsonyabb százalékos értékek tartoznak a negyedik kategóriához, amely azokat az iskolákat foglalja magába, amelyek már átalakulóban vannak az informatikai eszközök használatának segítségével. Ezek azok az intézmények, ahol rendelkezésre állnak az eszközök, számos megoldást és módszert ismernek, valamint a stratégiai gondolkodás is segíti az átalakulást. Így különösen örömteli, hogy arányuk, ha csekély mértékben is, de évről évre növekszik, 2013-ban 7,8%-ot tesz ki, ami 57 intézményt jelent (1. ábra).

1. ábra: A mérésben résztvevők csoportba sorolása %-os átlageredményük alapján

Az önértékelést elvégző iskolák összesített átlageredménye és a négy fő terület mindegyike szerény mértékben nő évről évre. A leegyenletesebb fejlődést „A tanuló és a tanulás” területe mutatja, idén a „Szervezeti működés” értéke növekedett a legnagyobb mértékben (2,42-ről 2,62-re). Ezzel az utolsó terület is átlépte a 2,5-es küszöböt, vagyis országos szinten elmondható, hogy az intézmények a működés mind a négy területén alkalmazzák az informatikai eszközöket¹ (2. ábra).

2. ábra: A mérés összesített és területi átlagai 2011-ben, 2012-ben és 2013-ban

¹ Az ábrán a 2012-es értékeket nem tüntettük fel, mert a sok szám nem volt jól olvasható.

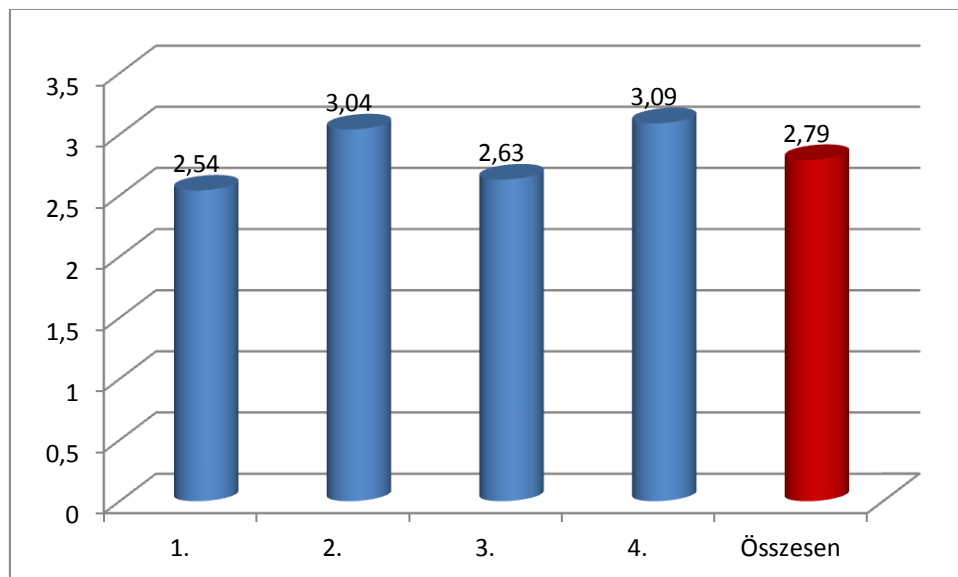
Részletes jelentés

eLEMÉR 2013-ban elégedett lehet, hiszen fejlődés mutatkozik a mérés mind a négy területen, és az összesített átlagban is. Az informatikai eszközök iskolafejlesztő használatát mutató indikátorok összesített átlaga 2,69-ről 2,78-ra nőtt, ez jelentős javulásnak tekinthető, különösen, ha felidézzük, hogy a négy fő terület közül az utolsó, a szervezeti működés is átlépte a 2,5-es küszöbértéket, amely felett már alkalmazásról beszélhetünk az eszközök pusztá megjelenése helyett.

A tanulóra és a tanulás területére vonatkozó indikátorok átlaga 2,79, ami figyelemre méltó, jelentős javulás (0,13). A tanuláson belüli részterületeken a következők:

1. Eszközhasználat, felelős tartalomkezelés
2. Gyakorlott eszközhasználat, intelligens tartalomkezelés
3. Innovatív eszközhasználat, kreatív tartalomkezelés
4. Az iskolavezetés hatása a tanulóra és a tanulásra

Ezek közül kiemelkedik az iskolavezetés hatása, valamint a gyakorlott eszközhasználat és az intelligens tartalomkezelés (3. ábra)

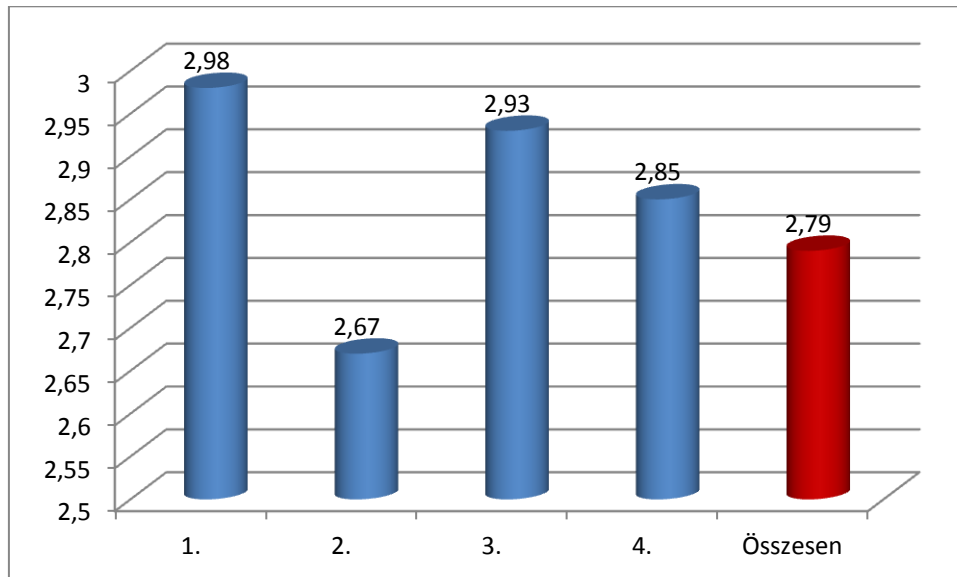
3. ábra: A tanuló és a tanulás, valamint a részterületek eredményei 2013-ban

Mi az, ami ezeken a területeken kifejezetten működik? A tanulók szívesen oldanak meg olyan házi feladatokat, amelyekhez igénybe vehetik a számítógépet (3,49), de erre nem gyakran kapnak lehetőséget, pedig számos olyan feladattípus van, amelynek megoldásához és a feladat véleményezéséhez nem is szükséges hozzá a pedagógus IKT-kompetenciája. Ez egyben a tanulásra vonatkozó összes mutató közül a legkiemelkedőbb. Még egy kimagasló értékű indikátor szerepel ezen a részterületen: a tanulók képesek a tantervnek és életkoruknak megfelelően szöveget és képet szerkeszteni, tudnak ebben segíteni egymásnak (3,04). A részterület legalacsonyabb értékű indikátora azt mutatja, hogy a tanulók még kevésbé használják az informatikai eszközöket arra, hogy támogassák egymást a tanulásban (2,61).

Az iskolavezetés legerősebb pontja az IKT-eszközökkel folyó tanulás támogatásában az, hogy ösztönzi és megfelelő helyzeteket teremt rá (3,39). Az iskolavezetés ilyen irányú tevékenységét és attitűdjét feltáró mutatók közül csak egy nem éri el az „integrálás szintjének alsó határát, a 3 egészes átlagot, vagyis nem nyilvánvaló, hogy tanulási/tanulmányi problémák esetén mérlegelnék, milyen IKT-eszközzel lehet ezeken enyhíteni (2,86).

A tanár és a tanítás összértéke 2,85, és ezzel – mint eddig minden évben – megelőzi a tanulást. Ezen belül is négy részterületet különböztetünk meg:

1. A pedagógusok kompetenciái, felkészültsége, képzés, továbbképzés
2. IKT-használat a tanítási folyamatban
3. A tanulók IKT-használatának fejlesztése
4. Az iskolavezetés hatása a tanítási folyamatra

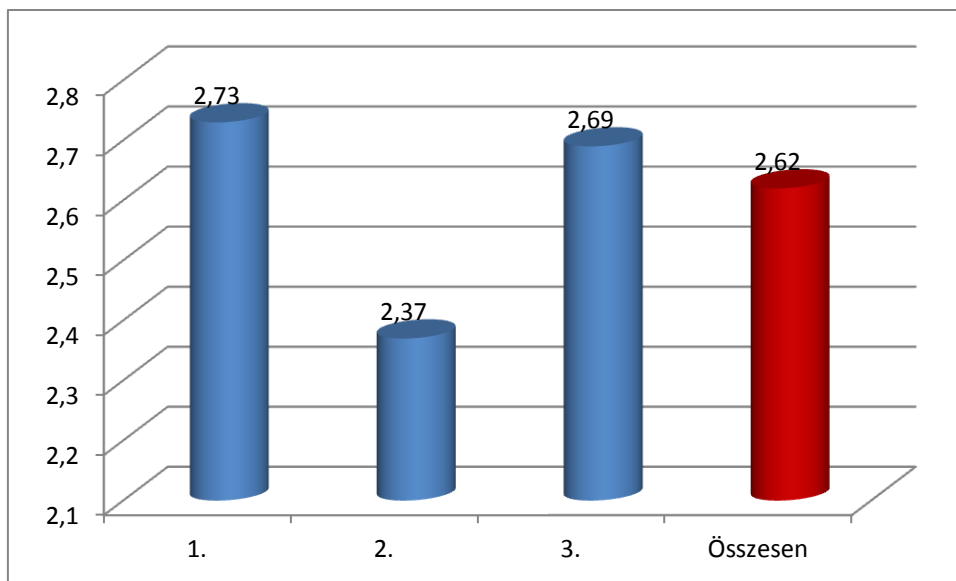

4. ábra: A tanár és a tanítás, valamint a részterületek eredményei 2013-ban

A pedagógusok kompetenciáinak átlagértéke ugrik ki a négy részterület közül (4. ábra). Vezet az az indikátor, hogy a pedagógusok tisztában vannak a szellemi tulajdon fogalmával és a digitális források felhasználásának szabályaival (3,53), ugyanakkor a tanulók ezt a kompetenciáját nagyon negatívan ítélik meg (2,26). Világosan megfogalmazódik a teendő: őket is meg kell tanítani erre. Még két indikátor éri el az integráció, azaz a szervesen beépülő alkalmazás szintjét a pedagógusok felkészültségéről alkotott képen belül, ez a megfelelő képzettség és a továbbképzésre adott lehetőségek (3,22), az hogy képesek megválasztani a tantárgyhoz, illetve az aktuális feladathoz az IKT-eszközöket (3,15). Még ismerkedniük kell a digitális tanulásszervezési megoldásokkal, kevesen alkalmazzák a csoportos számítógépes feladatmegoldást, a feleltető vagy szavazó rendszert vagy a közösen online tevékenységeket (2,61).

A tanulók IKT-használatának fejlesztése megelőzi a tanítási folyamatban való IKT-használatot. Ez meglepő, hiszen az az általános felfogás és a mérési eredmények is ezt szokták igazolni (lásd pl. ESSIE 2013), hogy inkább a tanárok használják az órán informatikai eszközöket, főként a magyarázat illusztrálására. Ennek ellenére tavaly is hasonló eredményt kaptunk. Még meglepőbb, hogy a vezető indikátor szerint a pedagógusok gondoskodnak arról, hogy a diákok tisztában legyenek a biztonságos és jogszerű IKT-használat szabályaival (3,15), pedig ahogyan már jeleztük, hogy saját megítélésük szerint ez a tevékenység nem elég hatékony. Igen öröndetes, hogy pedagógusok gondoskodnak arról, hogy a tanulók az internetet lehetőségeit is kihasználva többféle nézőpontot és információszerezési lehetőséget ismerjenek meg (3,05). Ezen a részterületen a tanulók számára biztosított önálló döntéshozatali és szabad alkotási lehetőség kapta a legalacsonyabb értéket(2,76).

A szervezeti működés maradt a mérés négy fő területe közül a leggyengébb (2,62). Ennek három részterületét vizsgáltuk, (1) a vezetést, (2) az intézmény értékelési kultúráját, valamint (3) az iskola belső és külső kapcsolatrendszerét (5. ábra).

5. ábra: A szervezeti működés, valamint a részterületek eredményei 2013-ban

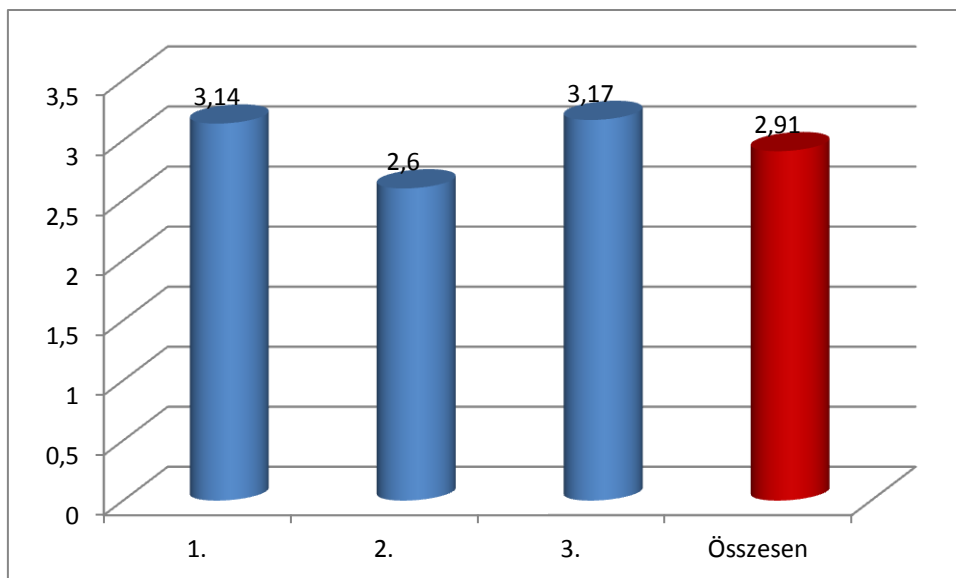
A vezetés átlagértéke egyetlen indikátornak köszönhetően magaslik ki, ez pedig az, hogy a vezetés biztosítja a feltételeket ahhoz, hogy a pedagógusok használják az IKT-t az iskola működésének különböző szinterein, például korrepetálás, versenyre készítés, szabadidős programok során (3,6). Van azonban két egész alatti, sürgős beavatkozást igénylő terület is: meg kell oldani a távoli elérést legalább digitális napló formájában, ugyanis a tananyagokat, az órarendet, tájékoztatókat, az IKT-eszközökkel adminisztrált jelenléteket, hiányzást, eredményeket otthonról nem éri el a tanárok, a diákok és a szülők sem (1,94).

A másik viszonylag fejlett részterület, a kapcsolatrendszer is nagyon vegyes képet mutat. Igaz ugyan, hogy az iskola rendszeresen dokumentálja és (pl. honlapján) publikálja az iskolai élet eseményeit megjelenítő beszámolókat, fotókat, videókat (3,29), és a pedagógusok egyre inkább megosztják digitális tudásukat, IKT jó gyakorlatukat egymás között belső képzések, digitális feladatbank, fórum, chat, levelezési rendszer formájában (3,08). Ugyanakkor eljött az ideje, hogy több pedagógus vegyen részt az e-Twinning mozgalomban vagy más, informatikai eszközök igénybevételét is szükségessé tévő nemzetközi együttműködésekben (1,85). Ezek ugyanis hozzájárulnak az informatikai és nyelvi kompetenciák fejlődéséhez, valamint a módszertani kultúra gazdagodásához.

Jól látható, hogy a szervezeti működés neuralgikus pontja az értékelési kultúra (5. ábra). E terület indikátorai között csak egynek lehet örülni: a kompetenciamérések eredményét elemzik és felhasználják a tanulási folyamat optimalizálására (3,25). Azonban jellemzően nincs sem informatikai stratégia, sem azzal kapcsolatos intézkedési terv (2,07), az IKT-terület nem szerepel a minőségbiztosítási folyamatban (2,19).

Továbbra is **az infrastruktúra** a legfejlettebb mérési terület (2,91). Ennek három részterülete (1) a technikai eszköztár, (2) a hozzáférés és (3) a vezetés hatása erre a területre. Az első és a harmadik részterület értéke 3,0 fölött van (6. ábra), ami más részterületek esetében nem fordul elő (6. ábra).

A technikai eszköztár indikátorai közül a szoftverek jogtisztasága abszolút kiemelkedő, a legjobb a mérőeszköz 100 indikátora között (3,87). Ezen kívül még két olyan állítás van ezen a részterületen, amelynek értéke meghaladja a három egészet: az iskola számítógépes rendszere biztonságos (3,46); a tanárok és a diákok is használnak szabad szoftvereket (3,28). A legalacsonyabb értéket a belső hálózatpedagógiai célú használhatósága kapta (2,66).

6. ábra: A szervezeti működés, valamint a részterületek eredményei 2013-ban

Az iskolavezetés egyértelműen nagy figyelmet fordít az infrastruktúra fejlesztésére, egyetlen indikátor értéke maradt három egész alatt: az IKT-eszközfejlesztés során nem veszik kellőképpen figyelembe a gyengén, a kiemelkedően teljesítők és az SNI-s tanulók fejlesztésének szükségleteit (2,87).

Az infrastruktúrán belül – mint eddig mindig – a hozzáférés a mostohagyermek. nagyon örvendetes, hogy az internet az iskola egész területén elérhető (3,34), és az is, hogy sebessége lehetővé teszi a tanórai használatot (3,15). Az iskola honlapja naprakész információkat tartalmaz (3,11). Azonban az iskolák többségében nincs digitális napló (1,74), az iskolai könyvtár nem működik digitális forrásközpontként (2,11), a közösségi terek nem akadálymentesek (2,12), és általában semmiképp nincs megoldva a távoli elérés (2,34).

Azt mondhatjuk tehát, hogy mérsékelt, de folyamatos fejlődés tapasztalható, de lényegében sem a kiemelkedő, sem a lemaradó területek nem változtak. A legfontosabb tanulságokat és tennivalókat a teljes jelentésben olvashatják, amely hamarosan megjelenik eLEMÉR honlapján: <http://ikt.ofi.hu>